

Токова М.А.,
студентка групи МВ-3
Войтюк О.С.,
асистент кафедри
національної безпеки, публічного управління та адміністрування,
Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир.

ДИПЛОМАТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ЗАХИСТ ПРАВ УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАДЯН ЗА КОРДОНОМ: ЕФЕКТИВНІСТЬ І ВИКЛИКИ

У світі спостерігається збільшення міграції, в тому числі українських громадян, що робить захист їхніх прав за кордоном надзвичайно важливим. В умовах глобалізації відбувається збільшення міжнародних взаємодій, що ставить перед Україною завдання забезпечення прав своїх громадян за межами держави. Громадяни можуть стикатися з різними правовими викликами, такими як питання візового режиму, трудових прав, соціального захисту, а також можливими правопорушеннями. Посольства та консульства України повинні активно працювати над захистом прав своїх громадян. Метою дослідження є аналіз та оцінка ефективності існуючих механізмів щодо захисту прав й інтересів громадян України за кордоном, виявлення викликів і розробка рекомендацій щодо їх вдосконалення.

Сучасний світ характеризується високим рівнем міграції, що викликано як економічними, так і соціально-політичними факторами. Багато українців виїжджають за кордон на навчання, роботу або з інших причин, що підкреслює необхідність розуміння їх правового статусу в інших країнах. Дипломатичні відносини між Україною та іншими державами відіграють важливу роль стосовно захисту прав й інтересів громадян України за кордоном. У правових системах різних країн зазвичай розрізняють загальний (конституційний) та спеціальний (родовий) статус людини і громадянина. Загальний статус визначає правовий статус усіх осіб, що перебувають на території держави, і є незалежним від конкретних обставин, слугуючи базовим. Інші статуси є похідними від нього або родовими [1, с. 172].

Зміни в міжнародному праві, особливо у сфері прав людини та міжнародного гуманітарного права, суттєво вплинули на підходи до дипломатичного захисту. У межах ООН й інших міжнародних організацій розроблено безліч конвенцій і угод, які визначають стандарти захисту прав людини. Ці норми стають основою для національних законодавств, що дозволяє країнам розробляти ефективні механізми захисту громадян. Наприклад, Конвенція про захист прав усіх трудящих-мігрантів і членів їхніх сімей та інші подібні документи ставлять питання про права трудових мігрантів на міжнародному рівні. Технологічний прогрес справляє значний вплив на питання дипломатичного захисту. Новітні комунікаційні технології дозволяють державам швидше реагувати на запити громадян. Посольства та консульства використовують соціальні мережі, мобільні додатки та інші цифрові платформи для оперативної комунікації. Це також полегшує доступ до інформації про безпеку, правову допомогу. Сучасні міжнародні відносини формуються в умовах швидкого розвитку комп'ютерних технологій та процесів глобалізації, тому коли громадяни все частіше стикаються з правовими і соціальними викликами в інших країнах цей процес стає особливо актуальним.

Здійснення дипломатичного захисту можливе, виключно, стосовно громадян держави, адже зв'язок між громадянством і державою надає право на цей захист. Кожна держава, виходячи з принципу суверенітету, сама вирішує, хто є її громадянином і які процедури регулюють набуття або втрату громадянства. Основними методами дипломатичного захисту є дипломатичні нотації. Ці письмові комунікації надсилаються українськими дипломатичними представництвами до іноземних урядів з метою висловлення занепокоєння з приводу порушення прав українських громадян. Дипломатичний захист є правом, яке належить виключно державі, що формується на основі міжнародного звичаю, а не на правах окремих осіб. Однією з основних дипломатичних функцій, закріплених у Віденській конвенції, є ведення переговорів з керівництвом країни перебування. Особисті дипломатичні переговори є найбільш поширеним, ефективним і гнучким способом вирішення спорів між державами. За їхньою

допомогою країни намагаються вирішити конкретні питання і проблеми, які можуть містити спірні елементи або навіть ознаки конфлікту.

Дипломатичні методи включають різноманітні форми взаємодії між державами, які сприяють розвитку міжнародних відносин. Основні методи включають:

- офіційні та інші візити на високому рівні, такі як саміти;
- дипломатичні конгреси, конференції та наради;
- підготовка і проведення міжнародних договорів;
- участь у роботі міжнародних організацій;
- дипломатичне листування [2].

В умовах змінюваного міжнародного середовища, де права громадян часто піддаються ризику, ефективний дипломатичний захист стає ще більш критично важливим для забезпечення безпеки та добробуту українських громадян за кордоном. Правова допомога українським громадянам, які потрапляють у конфлікт із законом за кордоном, базується на міжнародних договорах, внутрішніх законодавчих нормах та практиках співпраці між державами. Вона охоплює різні види послуг, зокрема: консультації з правових питань, де юристи надають поради щодо міграційного законодавства, трудових прав та сімейних справ; допомогу при арешті або затриманні; підтримку у спадкових та сімейних справах. Ця правова підтримка є важливою для українців у чужих країнах, адже допомагає їм орієнтуватися в складних правових системах і захищати свої права. У червні 2022 р. країни ЄС, Велика Британія і США утворили Консультативну групу для розслідування злочинів проти людяності, зокрема стосовно притягнення до відповідальності ймовірних російських злочинців. Прикладом є Міністерство юстиції США, яке висунуло обвинувачення чотирьом громадянам РФ за вчинення воєнних злочинів в Україні [3].

Міграційна криза, спричинена воєнними конфліктами, є багатогранною проблемою, для вирішення якої необхідно об'єднання зусиль різних держав. Лише після завершення війни можна буде точно оцінити всі наслідки міграції українців. Проте вже зараз можна зробити деякі проміжні висновки. Зокрема, спочатку міграція українців мала характер евакуації через воєнні дії, але з часом вона трансформувалася в трудову міграцію до країн - Європи, Канади і

Сполучених Штатів Америки. «Однострійне рішення про запровадження тимчасового захисту для українців свідчить про розуміння того, що «міграційна криза» 2015 року була здебільшого кризою адміністративних структур, відповідальних за надання притулку, та внутрішньо-європейської солідарності» [4, с. 21]. Це вказує на необхідність більш прагматичного підходу, щоб уникнути перевантаження національних систем підтримки біженців та забезпечити скоординоване розв'язання проблеми.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що для ефективного захисту прав громадян України за кордоном необхідно вдосконалювати національне законодавство, зміцнювати консульську службу та активніше співпрацювати з міжнародними правозахисними організаціями, враховуючи при цьому досвід інших країн. Для ефективного захисту прав українських громадян за кордоном необхідно вдосконалювати механізми консульського обслуговування, забезпечувати належну правову підтримку та розширювати інформаційні кампанії про їхні права та можливості.

Список використаних джерел:

1. Матат А. В. Громадянство як правовий статус фізичної особи - суб'єкта основних прав (німецька доктрина та український досвід). *Журнал східноєвропейського права*. 2019. № 64. С. 170-177.
2. Панов А.В. Дипломатична і консульська служба: монографія. Ужгород: ПП «АУТДОР-ШАРК», 2015. 270 с. URL: <http://surl.li/lwsqhl>.
3. Олійник І. Чому розслідування воєнних злочинів РФ - титанічна робота, а покарати винних миттєво - неможливо. Інтерв'ю з правозахисницею Зерою Козлиєвою. URL: <http://surl.li/alcwic>.
4. Малиновська О. Тимчасовий захист: виникнення, еволюція, сутність. *Migration & Law*. 2022. Vol. 2. Is. 5-6. P. 5-30. URL: <http://doi.org/10.32752/2786-5185-2022-2-5-6-05-30>.